

ETNOLOŠKO PREUČEVANJE SLOVENSKEGA IZSELJENSTVA

Program študija slovenskega izseljenstva je povezan z raziskovalno nalogo „Etnološko preučevanje slovenskega izseljenstva“. Njen potek določajo na eni strani finančna sredstva, na drugi strani pa veliko zanimanje slušateljev etnologije, ki so pripravljeni sodelovati. Predmet preučevanje je vsebinsko obsežen, metodologija je neizdelana, dokumentacija je raztresena po arhivih, knjižnicah, raziskovalnih in drugih ustanovah. Ob ugotovitvi teh dejstev je bilo smotrno osredotočiti se najprej v najbolj izvedljive naloge: zbiranje dokumentacije, pregled fondov raznih ustanov, evidentiranje in anketiranje izseljencev povratnikov in terenske raziskave v tujini, kjer je to le možno. V to delo so se že doslej in se bodo, upamo, še v bodoče vključevali študenti etnologije v okviru rednih praks ter seminarskih in diplomskih nalog.

Povratniki iz Avstralije in Argentine, sta temi dveh diplomskih nalog v delu, izseljevanju iz Bele krajine in Prekmurja se bosta posvetili diplomska in seminarska naloga. Uresničevanje naloge, da preučimo način življenja Slovencev in njihovih potomcev v deželah imigracije, nam dodeljena sredstva omogočajo samo v neznatni meri. Raziskave, ki jih že opravljajo ali jih bodo opravljali študenti, pripravljene potovati in raziskovati na lastne stroške, so „conditio sine qua non“ izvedbe projekta in so dokaz idealističnega študentskega potenciala. Ta trditev ni pretirana — v teku so raziskave v Franciji, Argentini, ZDA in zdomcev na Švedskem.

Raste dokumentacijski fond, za katerega upamo, da bo v kratkem postal del strokovno vodene in urejene dokumentacije pri Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete. Doslej smo izpisali fond Zavoda za migracije in narodnosti, bibliografijo v Narodni in univerzitetni knjižnici, zbrali smo podatke o alikvotnih upokojencih v SR Sloveniji, po regionalnih zdravstvenih skupnostih zbiramo podatke o izseljencih povratnikov v Sloveniji.

Sodelavci projekta so tudi zunaj fakultete, strokovnjaki in posamezniki, ki jih stvar zanima ali pa imajo neposredne izseljenske izkušnje. Sodelavci s PZE za etnologijo se enkrat tedensko zberejo na dveurnem seminarju, ki je bil doslej namenjen splošnemu razgledovanju po slovenski izseljenski problematiki, pregledovanju literature in njenemu faktografskemu reproduciranju. Ob pretresu zgodovinskih, geografskih in drugih raziskav določamo okvire etnološkega delovnega področja, etnologiji lastna izhodišča. To iskanje napreduje ob ugotavljanju odsotnosti načina življenja na ravni vsakdanjosti v vseh obravnavanih znanstvenih pristopih. Tu se bohoti statistika z deskripcijo masovnih pojavov, medtem ko življenje posameznikov, ki je časovno, prostorsko, socialno in kulturno diskontinuirano, ostaja med mejami strok ali je vredno samo naključne pozornosti. V najbližji prihodnosti nameravamo torej opredeliti predmet preučevanja, izdelati metodologijo ter terensko raziskovati način življenja slovenskih izseljencev v tujini in povratnikov.

MOJCA RAVNIK

MUZEOLOGIJA IN KONSERVATORSTVO

S študijskim letom 1971/72 je bila na ljubljanski filozofski fakulteti v okviru PZE za umetnostno zgodovino ustanovljena stolica za muzeologijo in konservatorstvo. V letih 1950/63 je predaval ta predmet prof. Franjo Baš, vendar je bil namenjen samo študentom umetnostne zgodovine. Muzeologijo so do 1971 obravnavali bolj ali manj obrobno v okviru študija na posameznih oddelkih tj. na arheologiji, etnologiji in umetnostni zgodovini. Pravim obratno, t.j. z gledišča muzejskih in spomeniško-varstvenih interesov posameznih strok in ne s poudarkom na interdisciplinarnem pomenu muzeologije in konservatorstva. Šele 1971 je to postal skupen predmet navedenih oddelkov s temu ustrezno začrtanim učnim programom.

Predavanja iz muzeologije in konservatorstva trajajo dva semestra, v katerih se študentje seznanjajo z bistvom in glavnimi nalogami obeh področij. Prvi del študija zajema osnovne pojme muzeologije kot znanstvene discipline in praktične vede. Sledi oris zgodovine muzejstva v svetu in doma, nato tipologija muzejev z opredelitvijo pojmov zbirka in muzej. Študija obravnava nadalje osnovne naloge muzejev, muzejsko dokumentacijo, muzejsko arhitekturo in muzejske razstave. Prav tako zajema ljudskoizobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost muzejev, posebej njihove poljudnoznanstvene naloge, nadalje muzejsko pedagogiko in andragogiko, slednjič muzejsko propagando s poudarkom na povezovanju muzejstva z organizacijo združenega dela, s turizmom in muzejsko zakonodajo.

Drugi del študija je posvečen spomeniškem varstvu, najprej osnovnim pojmom te dejavnosti in vede ter opredelitvi pojma kulturni spomenik. Zajeta je zgodovina razvoja spomeniške službe v svetu in na domačih tleh, posebej s poudarkom na Sloveniji, nadalje teoretične in praktične naloge spomeniškega varstva. Študij obravnava klasifikacijo spomenikov in njihovo opredeljevanje kot arheoloških, etnoloških, umetnostnih in zgodovinskih objektov ter spomeniških območij. V okvir predavanj sodijo nadalje osnove urbanizma s posebnim naglasom na vlogi zgodovinskih predelov, prav tako osnove regionalnega planiranja, osnove varstva narave in varstva pokrajine. Posebno poglavje zajema spomeniško dokumentacijo z evidenco, topografijo, registracijo spomenikov itd. Vključena so še poglavja o problematiki spomeniške propagande, o odnosu med spomeniškim varstvom in turizmom, spomeniška zakonodaja in mednarodne konvencije. Študij osvetljuje tudi specifičnosti slovenskega spomeniškega patrimonija.

V okvir dela v dveh semestrih so vključene še ekskurzije v pomembnejše domače muzeje, seznanjanje z internim muzejskim delom in postavitvami razstav, prav tako tudi ogledi, posvečeni problemom urbanizma, funkciji mestnih jeder in aktivni vlogi kulturnih spomenikov.

V načrtu je, da bi študij spopolnili z vajami, praktično terensko delo med počitnicami pa je deloma že v programu posameznih PZE, tudi v etnologiji.

Vse bolj se kaže tudi potreba, da bi predmetno snov razdelili v dva ločena predmeta — muzeologijo in konservatorstvo, saj sta se obe panogi v zadnjih letih tolikanj razmahnila, da ju je potrebno tudi v obliki študija predstaviti obširneje — teoretično in praktično.

Program stolice za muzeologijo in konservatorstvo zajema tudi podiplomski študij, ki je za sedaj organiziran

še v obliki konzultacij, v pripravi pa je obširnejši in interdisciplinirano zasnovan cikel predavanj. Vrsta magistrskih in doktorskih tem izpričuje povezanost stolice s prakso, izkušnjami in potrebami, izvirajočimi iz dejavnosti muzejstva in spomeniškega varstva v slovenskem in jugoslovanskem okviru.

Predmet muzeologija in konservatorstvo je naravnano tako, da naj bodoče absolvente popelje od teorije k dejanskemu delu v praksi, od pogosto idealnih interpretacij v posameznih strokah k soočanju s tem, kar študente po končani šoli v resnici čaka. Seznani naj jih z realnimi možnostmi dela v domačih razmerah.

Povedati je treba, da se vedno znova najdejo študenti, ki vrednotijo ta predmet kot nekakšno stransko področje, kot nekaj, kar se sicer dotika njihove glavne usmeritve tj. etnologije, arheologije ali umetnostne zgodovine, kar pa zasluži samo obrobno pozornost. Ti ljudje vidijo v različnih področjih muzeologije in spomeniškega varstva, posebej v temah, ki so vezane na zakonodajo, konvencije, pravila muzejskega dela, dokumentacijo itd. nekakšno nujno zlo, s katerim se bo sicer treba spopasti, ki pa v bistvu človeku odvzema čas, ki bi ga koristneje porabil za strokovno ustvarjanje, predvsem za raziskovanje itd.

Praksa je seveda povsem drugačna: zelo redki se lahko v poznejših poklicih ukvarjajo s čisto znanostjo, kaj šele, da bi se mogli povsem odtegniti vsakdanjemu delu, ki seveda ne more mimo zakonov, samoupravnih aktov, pravilnikov itd.

Govorim iz dolgoletnih izkušenj z mladimi ljudmi in vem, da so bili mnogi med njimi precej razočarani, ko so, postavimo, ugotovili, da je skrb okoli obstoja kulturnih spomenikov precej trdo in včasih tudi duhamorno delo, predvsem pa delo, ki zahteva vztrajnost in zavzetost.

Pri študiju muzeologije in konservatorstva si torej prizadevamo, da bi mlade ljudi vzgojili v praktične in osveščene muzealce in konservatorje, usposobljene za naš delovni vsakdan in konkretno sodelovanje v delitvi dela.

a) Če kratko povzamem: med teorijo posameznih strok na eni in prakso na drugi strani je nedvomno močan razkorak. Predmet Muzeologija in konservatorstvo ima v svojem sedanjem skromnem obsegu namen, da premosti ta razkorak in da poskuša bodoče muzejske in konservatorske delavce pripraviti na realnost, ki jih čaka.

b) Predmet ne želi biti ozko teoretičen in abstrakten, saj je v kratkem kursu 2 semestrov nedvomno koristnejše, da usposobimo študente za neposredno prakso, v kateri ima odločilen pomen tudi meddisciplinska vpetost, ki se kaže v delu muzejev in zavodov za varstvo kulturne dediščine. Od tod tudi skupen študij muzeologije in konservatorstva za študente arheologije, etnologije, umetnostne zgodovine in akademije likovnih umetnosti. Napak bi bilo, če bi se seznanjali samo z muzejsko in spomeniškovarstveno problematiko znotraj svoje stroke, praksa pa bi jih postavljala pred povsem drugačne, kompleksne probleme.

c) Kar zadeva družbeno angažiranost, bi si upal trditi, da prav muzeologija in konservatorstvo uvajata k seznanjanju z neposrednim delom, saj je odločilnim poglavjem za izhodišče naša zakonodaja, tj. zakon o varovanju naravne in kulturne dediščine, se pravi vseobča družbena skrb, ki naj prodre v bazo in katere poglobljanje bo v odločilni meri dolžnost bodočih delavcev v teh strokah.

SERGEJ VRIŠER

ETNOLOGIJA IN ARHITEKTURA

Novi cilji tako arhitekture kot etnologije, ki sta se obe končno začeli ukvarjati s človekom kot merilom prostora in načina življenja, zahtevajo tudi nove medsebojne povezave. Postavlja se vprašanje dopolnitve teoretskih izhodišč obeh ved, hkrati pa izobrazbe take vrste strokovnjakov in znanstvenikov, ki bi bili sposobni dopolniti vlogo bivalnega prostora in bivanja (poleg likovno materialnih meril) še z vsebinsko vrednostjo.

Nujnost interdisciplinarnega raziskovanja, vrednotenja in načrtovanja človekovega življenjskega prostora izvira iz spoznanja, da je človekov način življenja, ki pogojuje nastanek, razvoj ali ohranjanje arhitekture, hkrati tudi posledica že izoblikovanega bivalnega prostora. Zato je postalo — najprej v praksi, danes tudi v pedagoškem procesu — medsebojno poznavanje obeh strok dejanska potreba.

Ker so novi cilji obeh ved ne le pri nas ampak tudi v svetu šele dobro zastavljeni, nastaja težava z uresničitvijo naloge. Da bi izvedli zadovoljiv študijski program, bi bilo potrebno v okvirih obeh matičnih kateder dopolniti učni program. Sedanja rešitev v obliki izbirnega predmeta na etnologiji in kot obvezni predmet na arhitekturi (Obnova in varstvo arhitekturne dediščine) z enim predavateljem ne more zadoščati pomembnosti naloge. To je mogoče razbrati tudi iz vsakoletnih težav, ki nastajajo ob preizkusu znanja na terenu.

Vsebina učnega programa za etnologe naj bi zadostila splošno potrebnemu znanju vsakega etnologa, ki se kakorkoli srečuje z arhitekturo, obenem pa naj bi omogočala posebno poglobitev za tiste, ki želijo svoje delo usmeriti prav v to smer. Zato naj bi dobili študenti etnologije splošno znanje o metodologiji raziskav, vrednotenja in načrtovanja bivalnega prostora, kakršne uporabljata arhitektura, arhitekti pa obratno o metodologiji, ki se je poslužuje etnologija v odnosu do načina bivanja v tem prostoru. To hkrati pojasnjuje tudi potrebo po občasnem sodelovanju med obema učnima procesoma. Sedaj je to zagotovljeno med terenskim delom, kar je dobra usmeritev, ki pa žal še ni dovolj redna.

Drugi cilj povezave etnologije in arhitekture bo dosežen, ko bo mogoče uveljaviti tudi novo vlogo diplomiranega etnologa, ki ne bo več le pasivni raziskovalec, temveč se bo vključil kot aktivni oblikovalec boljše vsebine našega načina življenja in oblike bivalnega okolja. To zajema tudi že sedanjí program predmeta, ki v okviru terenskih vaj predvideva sodelovanje slušateljev v dejanskem raziskovalnem in načrtovalnem procesu. Da postaja tak profil etnologa tudi že družbeno vse bolj pomemben, kažejo prvi primeri vključevanja ne le v zavode za spomeniško varstvo temveč tudi v okvire projektantskih organizacij. Za doseg tega cilja pa je potrebno omogočiti ali bolje — razviti tudi specializacijo v obliki seminarskih, diplomskih in podiplomskih oblik študija.

Ljubljana, november 1980

PETER FISTER